

Fitxa per la Nules-pèdia / Museu de memòria oral

Nom/ cognoms	Alejandro Gavara
Data de naixement	1941
Títol	<i>Alejandro Gavara, xiquet de postguerra</i>
Categories	Joguets, festes, tradicions, infantesa, postguerra, agricultura
Data i lloc de l'entrevista	Dissabte 7 de desembre de 2019, edifici Natiu (antiga cambra agrària)
Altra informació	Esta entrevista es va realitzar com a part de la compilació de testimonis sobre joguets a Nules per a l'exposició 'Joguets d'antany', un projecte de Manel Alagarda, Miguel Ángel Sanz i Susana Tusón. Podeu veure el plec de testimonis dedicats al tema en: http://nulespedia.com/arxiu-item/jocs-joguets/
Data de publicació	Dimecres 8 de gener de 2020
Equip entrevistador	Etnograma (Nelo Vilar i Laura Yustas)
Enllaç entrevista completa	https://youtu.be/ZBdYQZP2W1c
Extracte	https://youtu.be/2G4lySKTsEU

Ja havíem vist a Alejandro Gavara en Nulespèdia, concretament explicant com funcionava el Motor d'oli de rec a manta de la partida de Santa Teresa, que es troba actualment restaurat a l'IES Gilabert de Centelles. Es pot veure a la pàgina del nostre [Museu Etnològic Col·laboratiu](#), com aportació de l'alumne Ismael Khiyati. En este cas es va convocar a Alejandro per parlar de jocs i joguets, com a contribució a l'exposició *Joguets d'abans*. Les seues respostes fan gala d'un sentit comú i d'una honestitat que li hem d'agrair infinitament, i que ens ajuda a contextualitzar aquella època terrible, les dècades més dures del segle XX espanyol. Una contextualització que en el seu relat s'ompli de detalls importants i de tendresa.

Sinopsi:

Una entrevista breu a Alejandro Gava (1941), llaurador de Nules, a propòsit de la seua infància: jocs i joguets, efectes de la postguerra, etc.

Transcripció:

Com li diuen, a vostè?

Alejandro Gava Castañer.

I l'any de naixement mos lo pot dir?

Ui, en el 41! Fa quatre dies.

Vosté és llaurador de Nules.

Sí. De vocació.

I ademés de família de Nules.

Mon pare... jo admirava la labor de mon pare i he seguit la línia d'ell.

Hui hem quedat pa parlar de jocs i de joguets. En la seua infància no sé si joguets n'hi havien molts.

No. Mos les teníem que ingeniar, i jo m'he criat ací al carrer la Botera. El carrer roder, i he juat lo que és el jardí... ahí mos fèiem cabanyes i ahí juàvem i fèiem hortetes...

No hi havia jardí encara.

No, el jardí s'ha fet després. Jo he conegut ixa finca ser panís. Venien les d'allà del bàrrio de Sant Xotxim a per les soques del panís pa calfar-se.

La seua infància, en els anys 40, la pitjor dècada del segle.

A vora via n'hi havien bales. Segurament quan la guerra van rebentar un tren ahí en la estació i allò estava ple de municions i de coses, i els meus germans se van trobar una pistola i van pegar un tir i van eixir tots corrents [risses].

Mare meua! Bon joguet!

Sí...

Vosté mos ha portat el "bali-bala". És un joguet però no se necessitava molt.

No, ui! Això normalment se feia quan tallàvem els tarongers, quan veies un garrot que eixia bo pues, "este pa'l garrot". El bali se fa de qualsevol tros.

Clar. Els joguets d'este tipu els feien vostès.

En l'estraleta el fèiem.

Al rei sí que els portarien alguna cosa.

Ui ui ui... Difícil estava això [risses]. Portava el carro buit, el rei.

Però sí que tindrien il·lusió del rei, o no?

Sempre s'espera algo, però si no alplega pues mira...

Vosté a on anava a escola?

Ací, a Lope de Vega. Per ahí per ixa sendeta pac allà. I ahí davant hi havia una sènia, i més pac allà ne hi havia un atra...

Amb animal que rodava...

Ixa finca era elevà, tot lo que són ixes cases estava metro i mig. Que això ho gastaven pa ficar el potet [risses]. Ara, ixes sènies eren mamantones de la séquia. De la séquia venia aigua ahí i d'ahí regaven, elevaven l'aigua pa regar els horts.

Sí, "es muy vieja, Caperucita" [risses].

A escola sí que jurarien...

Sí, al recreo juàvem a bandera, i a qui agarra paga, i... Sí.

I balons? Balons sí que n'hi haurien.

Ui, què difícil! Com no fóra de drap. Hem passat moltes coses ja.

Ja m'ho pense. Vostés prompte a treballar.

Jo me'n recorde que tenia 10 anys, estava de vacances, com és normal, i ve mon pare, me desperta: "Alejandro, que te fique el menjar la mare i ves-te'n a la caseta la Sort que els vileros mos fan mal". Mon pare estava molt encegat en fer arròs. **[5 min.]** En la postguerra l'arrosset valia diners. I feia arròs al secà, allà als Albiachs, i después ho plantava arròs. Però tots els vileros de la contornà acudien allí. I quan l'arròs estaven trillant, que és llet, xu xu xu xu, li ixen l'espiga, que és pallús, i allà me veus a mi amb una llanda de cinc litres de les de gasolina, xupurrrum xupurrrum xupurrrum, pegant-li voltes a la finca. D'espantapájaros. Per ahí vaig escomençar. I tots els anys allí, tots els anys allí.

Vosté recordarà la gelà del 46...

Ui, mare meua! Jo només me'n recorde que allí al carrer de la Botera llevaven la neu de les acerces i la tiraven al mig del carrer, però atra cosa... De que va gelar els tarongers això no... En fi, hem passat moltes històries ja.

A la seua època feien la cavalcada dels reixos?

Ui, això fa... què pot fer, 10 anys? 15 anys? No ho sé, no sé els anys que fa que se fa això de la cabalgata.

Susana Tusón.- Però sí que venien els reixos, no, Alejandro? Els reixos sí que venien...

Alejandro Gavara.- I què? [risses] Els reixos anaven a les cases dels més ricots. Els més pobres...

Vicent Montagut.- Els reixos anaven a totes les cases.

Alejandro Gavara.- Sí, a unes dixaven i a altres no [risses]. Ixa era la diferència.

Entonces vostè no ha tingut joguets comprats...

Sí, jo tenia un tio, germà de m'auela, que li dien Alejandro. I me mirava diferent, i me va fer una bicicleta de rodes massisses i pinyo fijo! I me'n recorde que rodava els cantons i al cantó no sabia girar, estropeçava i au, avant. I encà estarà per ahí alguna roda d'aquelles. Una roda de... Uj, mon tio sempre m'ha mirat diferent. Com li dien el mateix nom i no tenia fills, pues...

Els puestos pa juar... Juaven en qualsevol puesto.

Ahí. Ahí estaven els Basauris, i estava la senyó Segunda en un resto de quan a la guerra. Això eren els almacens del Calo. Del Calo no, d'Inés Alcázar. I quan la guerra ho van bombardejar i van quedar allí uns restos i allí vivien els Baixauris, que se dedicaven a criar ganaderia. Portaven uns gavells de brossa al cap! I per això s'han quedat nanets [risses].

Mosatros l'hem vist en vídeo a vostè perquè un xiquet el va gravar explicant el motor que tenen a l'institut.

Ah, sí. He tingut ixa sort. Jo, o siga, en la Societat Santa Teresa als 18 anys va entrar un germà meu, que després se va ficar mal. I jo anava allí. I ara que tinc problemes de pulmó m'arrecorde que hi havia un motoret de gas i li donava de manilla pal gas, des del gasógeno passant-li' al motor. Però arribava un moment que t'engrassaves com un dimoni i te tocava eixir a la soca de la figuera i assentar-te allí hasta que agarraves aire. I ara que tinc problemes de pulmó dic: què seria per allò? Allò estarà ahí? I després pues... el meu germà se va ficar mal, vaig pendre possessió jo i hasta que m'he jubilat he fet tot lo que ha fet falta: de maquiniste, de regaor, d'obrer, de fuster... Només me faltava fer de puta [risses].

EXPLICACIÓ DEL JOC DEL BALI-BALA

Açò se necessita un brancal. I el fiques allí al brancal, se fan dos equipos i se fa un rogle. I li dius "bali!" i aquell contesta "bala! -pues ves a ca t'auela Quixala"... "boom". I si aquell l'empoma ha guanyat la partida, perds tu. Ara, si no... l'agarra, fiques el bastó al rogle i aquell tira. Si acerta ha guanyat, però si no comptes amb el bastó 10, 12, 15 i són punts en contra. I aixina. I a jugar.

Bueno, hi havia la llegenda de què se traïen ulls i era perillós.

No, no, no és joc de xiquets xicotets, és joc de més...

És perillós, tenia punta...

Se ficàvem en el mocador o en un drap pa empomar-lo, no en les mans. Açò és pues quan anem a tallar els horts, "este és bon garrot" [risses].